

แนวทางการส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงด้วยการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม สำหรับเด็กปฐมวัย

Guidelines for enhancing coping abilities to address abuse using a social and emotional learning in young children

Received: Nov 30, 2024

Revised: Feb 4, 2025

Accepted: Feb 14, 2025

*รังสิริศม์ วงศ์อุปราช

*Rangsirat Wongupparaj

*ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University

*Corresponding Author, E-mail: Rangsirat.wo@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีเด็กเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาหรือได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงทางเพศ การทอดทิ้ง และการแสวงหาประโยชน์ ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามสนับสนุนความร่วมมือจากบริบทต่าง ๆ ในสังคมเพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก แต่บุคลากรหรือผู้ที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีจำนวนไม่เพียงพอ จึงทำให้ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองเด็กได้อย่างทั่วถึง

ผู้เขียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถปกป้องและช่วยเหลือตนเองได้อย่างทันท่วงทีเมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาดังกล่าวในชีวิตประจำวัน ด้วยการใช้การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาพัฒนาเป็นแนวทางส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงสำหรับเด็กปฐมวัย

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม เป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธ์ภาพ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กจึงสามารถทำความเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้สามารถรับมือและจัดการกับปัญหาความรุนแรงได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การทำร้ายเด็ก การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม การใช้ความรุนแรง เด็กปฐมวัย

Abstract

Currently, a significant number of children are unable to access opportunities for development or legal rights, particularly the right to protection from violence whether physical, psychological, sexual abuse, neglect, or exploitation. Despite efforts to foster collaboration within the child's social context to address violence-related issues, there remains an insufficient number of personnel or responsible individuals from relevant agencies to effectively safeguard all children.

The author recognizes the importance of empowering children with the ability to cope with violence independently so that they can protect and assist themselves promptly when facing such challenges in their daily lives. This can be achieved by utilizing social and emotional learning as a framework to enhance young children's ability to handle violence.

Social and emotional learning is a process that helps develop five essential skills: self-awareness, self-management, social awareness, relationship skills, and responsible decision-making. These skills encourage learning about social interactions and the surrounding environment, enabling children to better understand society and their surroundings. As a result, they can appropriately respond to and manage violent situations effectively.

Keywords: child abuse, social and emotional learning, violence, young children

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประชากรเด็ก เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้นับได้ว่าเป็นวัยแรกเริ่มแห่งการเรียนรู้อันเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายในอนาคต แต่ทว่ากลับมีเด็กเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาหรือได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ

การสำรวจสถานการณ์ของปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในประเทศไทยโดยโครงการของยูนิเซฟพบว่า ผู้ปกครองจำนวนร้อยละ 58 ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และมีเด็กจำนวนมากกว่า 55,000 คน ที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่และผู้ปกครองอย่างเหมาะสม (United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 2021) ซึ่งทำให้เด็กตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย การใช้ถ้อยคำรุนแรง การใช้แรงงาน การล่อลวงให้กระทำความผิด การล่วงละเมิดทางเพศ และการทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังพบข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า บุคลากรหรือผู้ที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยมีจำนวนไม่เพียงพอ โดยคิดเป็นอัตราส่วนของเจ้าหน้าที่ต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 25,000 ซึ่งถือเป็นอุปสรรคหนึ่งในการปกป้องคุ้มครองเด็กจากการถูกทำร้ายให้ทั่วถึง (Department of Juvenile Observation and Protection [DJOP], 2022)

ลักษณะของปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

World Health Organization [WHO] (2024) ระบุว่า ความรุนแรงต่อเด็ก (Child abuse) หมายถึง การกระทำหรือละเว้นการกระทำที่อาจส่งผลให้เด็กได้รับอันตรายในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการล่วงละเมิดทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก การใช้ให้เด็กกระทำความผิดหรือประพฤตินิสัยในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดี ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อดูหมิ่นศักดิ์ศรีและลดทอนคุณค่าในความเป็นมนุษย์ ส่งผลทำให้เด็กเกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ

Department of Children and Youth [DCY] (2560) ระบุว่า ประเภทของความรุนแรงต่อเด็กสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ความรุนแรงทางร่างกาย หรือการล่วงละเมิดทางกาย มีลักษณะเป็นการใช้กำลังกระทำด้วยความรุนแรงทั้งที่ใช้และไม่ใช้วัตถุ เช่น ลงโทษ ทรมาณ กลั่นแกล้ง ช่มเหง รังแก เพื่อให้เด็กเกิดความเจ็บปวดหรือไม่สบายกาย

2. ความรุนแรงทางจิตใจ หรือการล่วงละเมิดทางจิตใจ มีลักษณะเป็นการกระทำที่ทำร้ายจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้วาจาต่อว่า ช่มชู้ คุกคาม ดูหมิ่น เหยียดหยาม ล้อเลียน กักขัง เพื่อให้เด็กรู้สึกไม่มีคุณค่า ไม่เป็นที่รัก อับอาย หวาดกลัว และไม่มีที่พึ่งทางจิตใจ

3. ความรุนแรงทางเพศ หรือการล่วงละเมิดทางเพศ มีลักษณะเป็นการกระทำกิจกรรมทางเพศต่อเด็ก ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ใหญ่หรือผู้ที่โตกว่าใช้กำลังขู่บังคับ ชักจูง ล่อลวง แสวงหาประโยชน์โดยการค้าประเวณี ผลิตสื่อลามก บังคับแต่งงาน

4. การทอดทิ้ง หรือการปล่อยปละละเลย มีลักษณะเป็นการเพิกเฉย ไม่ตอบสนองต่อความต้องการด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง ไม่ปกป้องจากอันตราย ไม่ให้สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ไม่ตอบสนองทางอารมณ์ ไม่ใส่ใจในสุขอนามัยและการศึกษาของเด็ก

5. การแสวงหาประโยชน์ มีลักษณะเป็นการกระทำที่เก็บเกี่ยวผลประโยชน์และส่งผลร้ายต่อสวัสดิภาพของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการจ้างวาน ชักจูง บังคับ ครอบงำให้เด็กกระทำหรือไม่กระทำโดยมิชอบ เช่น การใช้แรงงานเด็ก การค้าเด็ก และการสูบบุหรี่

สาเหตุและผลกระทบของปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

WHO (2024) ระบุว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสาเหตุของปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัวแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยพื้นฐานของการเกิดปัญหาความรุนแรง ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากทัศนคติที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับความรุนแรง ปัญหาทางอารมณ์และบุคลิกภาพ หรือปัญหาด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความผิดปกติทางสุขภาพจิต

2. ปัจจัยด้านครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีสาเหตุมาจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครอง การขาดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจกันในครอบครัว หรือสมาชิกในครอบครัวอาจมีค่านิยมใช้ความรุนแรงในครอบครัวอยู่แต่เดิม

3. ปัจจัยด้านพฤติกรรม เป็นปัจจัยที่มีสาเหตุมาจากความก้าวร้าว หุนหันพลันแล่น ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดสติสัมปชัญญะ อันเนื่องมาจากการดื่มสุราหรือใช้ยาเสพติด หรือความเครียดจากการทำงาน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

Center for the Protection of Children's Rights Foundation [CPCRF] (2019) ระบุว่า ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

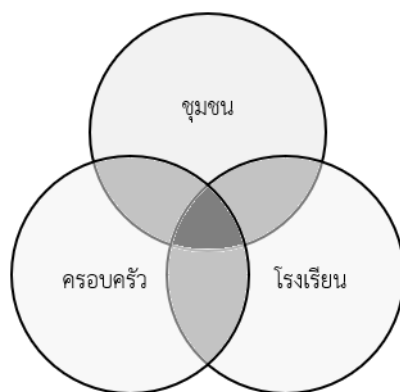
1. ด้านร่างกาย เด็กที่มีประสบการณ์เผชิญกับปัญหาความรุนแรงมักจะมีอาการผิดปกติทางสมอง เนื่องจากสมองถูกทำลาย โดยเฉพาะสมองส่วนหน้า (Forebrain) ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การคิด และการจดจำ ซึ่งเป็นอวัยวะที่อยู่ด้านบนสุดและเป็นส่วนหลักของสมองที่มีหน้าที่ช่วยในการเจริญเติบโตของระบบประสาทส่วนกลาง ส่งผลทำให้เด็กเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งการประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ เด็กกลุ่มนี้มักจะมีอาการอื่น ๆ ทางร่างกายร่วมด้วย เช่น ได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย พิกการ สุขภาพกายไม่แข็งแรง เจ็บป่วยง่าย ขาดสารอาหาร พัฒนาการล่าช้าทั้งในด้านการควบคุมการเคลื่อนไหว ของร่างกายและสติปัญญา

2. ด้านจิตใจ เด็กที่มีประสบการณ์เผชิญกับปัญหาความรุนแรงมักจะมีผลทางอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเครียด กลัว วิดกกังวล ส่งผลให้เกิดอาการผิดปกติทางร่างกายร่วมด้วย เช่น ปวดท้อง ปวดศีรษะ อาเจียน หัวใจเต้นแรง หายใจเร็ว เจ็บหน้าอก ซึ่งหากมีอาการเหล่านี้รุนแรงอาจส่งผลให้เด็กมีความ ผิดปกติทางบุคลิกภาพและพฤติกรรม และพัฒนาเป็นโรคทางจิตเวชอื่น ๆ ตามมาในภายหลัง เช่น อารมณ์ แปรปรวน ก้าวร้าว สมาธิสั้น ซึมเศร้า ทำร้ายตนเอง และฆ่าตัวตาย

แนวทางการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กมีผลกระทบเสียหายอย่างมากและ จำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วน ซึ่งจากการศึกษา พบว่า แนวทางการจัดการปัญหาดังกล่าว สามารถ แบ่งออกเป็น 3 บริบท โดยผู้เขียนได้จำลองขึ้นเป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แนวทางการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็กแบบดั้งเดิม

1. บริบทครอบครัว ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

1.1 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กตาม พัฒนาการแต่ละช่วงวัย เนื่องจากผู้ปกครองที่ไม่เข้าใจหรือมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง อาจใช้วิธีการเลี้ยงดูที่ไม่ เหมาะสมและใช้ความรุนแรงกับเด็กได้ (Sodsri, 2018)

1.2 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพจิต เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกัน และ แก้ไขปัญหาทางจิตที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กได้

1.3 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางการติดต่อกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการ ปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 หน่วยงานเอกชนที่ทำงานด้านเด็ก โรงพยาบาล หน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง (UNICEF, 2021)

2. บริบทโรงเรียน ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

2.1 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก เพื่อให้ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและปลูกฝังค่านิยมไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก

2.2 การสร้างแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานของสถานศึกษา และช่องทางการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือเมื่อพบปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

2.3 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การประชุมผู้ปกครอง การเยี่ยมบ้าน การตรวจสอบสภาพร่างกายและจิตใจ การติดตามการเรียนและพฤติกรรมอื่น ๆ ของเด็ก (CPCRF, 2019)

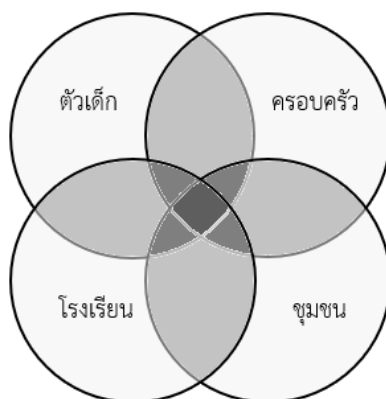
3. บริบทชุมชน ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

3.1 การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงและการปกป้องคุ้มครองเด็กตามกฎหมาย เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและปลูกฝังค่านิยมไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก

3.2 การควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลที่มีเนื้อหารุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ของสื่อมวลชน เพื่อป้องกันการปลูกฝังค่านิยมหรือเลียนแบบการใช้ความรุนแรงของประชาชน (Ministry of Social Development and Human Security [MSDHS], 2024)

3.3 การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน ครอบครัว และโรงเรียนในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กในท้องถิ่น ภายใต้การดูแลขององค์กรและแกนนำต่าง ๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) อาสาสมัครการศึกษาหมู่บ้าน (อศม.) อาสาสมัครของหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น

ข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อเด็กแบบดั้งเดิมแบ่งออกเป็น 3 บริบท ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน แต่นอกเหนือไปจากการสนับสนุนให้บุคคลรอบตัวตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้องคุ้มครองเด็กแล้ว ผู้เขียนตระหนักว่า อีกบริบทหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กันนั่นคือ ตัวเด็ก ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แนวทางการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็กฉบับปรับปรุง

ผู้เขียนได้จำลองแผนภาพแนวทางการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ด้วยการปรับปรุงจากฉบับดั้งเดิม (แผนภาพที่ 1) เพื่อให้แนวทางนั้นมีความครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเสนอว่า เด็กทุกคนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้ตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมให้มีความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงเหล่านั้นด้วยตนเองไปพร้อม ๆ กันด้วย ด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่จะช่วยให้เด็กสามารถปกป้องและช่วยเหลือตนเองได้อย่างทันท่วงทีเมื่อเด็กต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความรุนแรง ร่วมกับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในบริบทต่าง ๆ รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญไม่แพ้กัน

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในเด็กปฐมวัย

การศึกษาเพิ่มเติม พบว่า องค์การเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ทางวิชาการ อารมณ์ และสังคม ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงต่อเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก โดยระบุว่า ทักษะที่จะช่วยให้เด็กสามารถรับมือกับปัญหาคาความรุนแรงต่าง ๆ ที่พบได้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยทักษะทางอารมณ์และสังคมที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธ์ภาพ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL], 2023)

CASEL (2023) ระบุว่า การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional learning) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่อาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมรอบตัว เพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดเจตคติและพฤติกรรมเชิงบวก นำไปสู่ความสามารถในการรับมือและจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ (CASEL, 2023; Government of the Australian Capital Territory [GACT], 2025; Wongupparaj et al., 2024) ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง (Self-awareness) เป็นความสามารถในการทำความรู้สึกและเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วยความสามารถในการระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของตนเองได้อย่างถูกต้อง การระบุถึงสาเหตุและลักษณะของอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ความชอบ และความสนใจของตนเองที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และการระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับพฤติกรรมของตนเองแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล

2. การจัดการตนเอง (Self-management) เป็นความสามารถในการกำกับและดูแลพฤติกรรมและการแสดงออกของตนเองที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความสามารถในการระบุถึงวิธีจัดการความเครียดหรืออารมณ์เชิงลบ และควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การปฏิบัติตามกฎระเบียบ กิจกรรมประจำวัน คำสั่ง หรือลงมือทำงานต่าง ๆ ที่วางไว้ได้จนสำเร็จด้วยตนเองและการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความท้าทาย ด้วยความรู้สึกความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเองได้อย่างราบรื่น

3. การตระหนักรู้สังคม (Social awareness) เป็นความสามารถในการทำความรู้สึกและเข้าใจผู้อื่นตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างถูกต้อง ประกอบด้วยความสามารถในการระบุถึงอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของผู้อื่นจากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกได้อย่างถูกต้อง การระบุถึงข้อมูล รายละเอียด คุณลักษณะสำคัญ ความเหมือนและความแตกต่างของบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างชัดเจน และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และหลักมารยาททางสังคม

4. ทักษะสัมพันธ์ภาพ (Relationship skills) เป็นความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์สัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพด้วยวิธีการที่เหมาะสม ประกอบด้วยความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ที่มีความท้าทาย เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ราบรื่น การสื่อสารและให้ความร่วมมือในระหว่างทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างราบรื่น และการระบุถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

5. การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (Responsible decision-making) เป็นความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยการระบุถึงผลของการกระทำของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจกระทบต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีเหตุผล การระบุถึงวิธีที่จะนำมาใช้จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยคำนึงถึงขอบเขตความสามารถและความปลอดภัยทั้งของตนเองและผู้อื่น และการตัดสินใจเลือกวิธีที่จะนำมาใช้จัดการปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

การนำการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้

การศึกษาของ Chen and Yu (2022) พบว่า กลุ่มเด็กชาวจีนจำนวนมากกว่า 8,736 คน ที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม มีระดับความสามารถในการจัดการปัญหาความรุนแรงได้ดีมากกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมนี้อย่างมีประสิทธิผล และเมื่อเปรียบเทียบกับโปรแกรมอื่น ๆ พบว่า โปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับปัญหาดังกล่าวได้มากกว่าถึง 3 เท่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Agirkan and Ergene (2022) ที่ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมจากงานวิจัยที่ศึกษาในเด็กปฐมวัยทั่วโลก ในระหว่างปี ค.ศ. 1997 - 2021 พบว่า โปรแกรมดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของเด็กอย่างได้ผล รวมทั้งสามารถจัดการปัญหาความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งความรุนแรงด้านร่างกายและจิตใจ

นอกจากนี้ยังพบว่า การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ด้วยเหตุนี้ เด็กจึงสามารถทำความเข้าใจทั้งตนเองและผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง และจัดการกับปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (Appel et al., 2023; Mental Health America [MHA], 2022)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 5 ข้อ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง (Self-awareness) เป็นการทำความรู้จักและเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

1.1 การระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของตนเองได้อย่างถูกต้อง เช่น ลักษณะทางกายภาพของตนเอง ชื่อ-สกุล อายุ ชื่อและเบอร์โทรศัพท์ของผู้ปกครอง ที่อยู่ที่บ้านและโรงเรียน

1.2 การระบุถึงสาเหตุและลักษณะของความคิดและความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีความท้าทายได้อย่างชัดเจน

1.3 การระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับพฤติกรรมของตนเองแสดงออกได้อย่างมีเหตุผล

2. การจัดการตนเอง (Self-management) เป็นการกำกับและดูแลพฤติกรรมแสดงออกของตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 การจัดการอารมณ์และการแสดงออกของตนเองในสถานการณ์ที่มีความท้าทายได้อย่างเหมาะสม

2.2 การปฏิบัติตามกฎระเบียบ กิจวัตรประจำวัน คำสั่ง หรือลมือทำงานได้จนสำเร็จด้วยตนเอง

2.3 การลงมือทำกิจกรรมที่มีความท้าทายด้วยความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเองได้อย่างราบรื่น

3. การตระหนักรู้สังคม (Social awareness) เป็นการทำความรู้จักและเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

3.1 การระบุถึงความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นจากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกได้อย่างถูกต้อง

3.2 การระบุถึงรายละเอียดของบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างชัดเจน

3.3 การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นในสถานการณ์ที่มีความท้าทายได้อย่างเหมาะสม

4. ทักษะสัมพันธ์ภาพ (Relationship skills) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีเป้าหมาย ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังนี้

4.1 การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ราบรื่น

4.2 การสื่อสารและให้ความร่วมมือกับผู้อื่นให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างราบรื่น

4.3 การระบุถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสม

5. การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (Responsible decision-making) เป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่มีความท้าทายได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

5.1 การระบุถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองได้อย่างมีเหตุผล

5.2 การระบุถึงวิธีที่จะนำมาใช้จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยคำนึงถึงขอบเขตความสามารถและความปลอดภัยทั้งของตนเอง

5.3 การตัดสินใจเลือกวิธีที่จะนำมาใช้จัดการปัญหาในสถานการณ์ที่มีความท้าทายได้อย่างเหมาะสม

แนวทางในการนำการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการรับมือกับปัญหา ความรุนแรงของเด็กปฐมวัย สามารถบูรณาการเข้าได้กับบริบทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ในข้างต้น (แผนภาพที่ 2) และสอดคล้องกับโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า CASEL (2023) ได้นำเสนอแนวทางในการนำการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้ในการส่งเสริมเด็กปฐมวัยในบริบทต่าง ๆ ซึ่งมาจากการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย และโปรแกรมที่ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันทั่วโลก โดยในที่นี้ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า การนำการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้ในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ บริบทของตัวเด็กเป็นสำคัญ รองลงมาเป็นครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ตามลำดับ ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ใน ตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบทการใช้โปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย (CASEL, 2023)

โปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม	บริบทของการมีส่วนร่วม			
	เด็ก	ครอบครัว	โรงเรียน	ชุมชน
1. 4Rs	✓	✓	✓	-
2. AL's Pals	✓	✓	-	-
3. Caring School Community	✓	✓	✓	✓
4. High Scope	✓	✓	✓	-
5. I Can Problem Solve	✓	✓	-	-
6. MindUP	✓	-	✓	-
7. Open Circle	✓	✓	✓	-
8. PATHS	✓	✓	✓	-
9. Peace Works	✓	✓	✓	-
10. Second Step	✓	✓	✓	-
11. RULER	✓	✓	✓	-
12. Tools of the Mind	✓	✓	-	-
13. The Incredible Years Series	✓	✓	-	-

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสรุปแนวทางในการนำการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้ในบริบทต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. บริบทตัวเด็ก เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็ก เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ผ่านบทเรียน
2. บริบทครอบครัว เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวของเด็ก ผ่านการให้ข้อมูลโดยตรง เช่น การดูแลสุขภาพจิตของตนเอง การใช้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานในการประเมินเพื่อเฝ้าระวังปัญหาทางอารมณ์เบื้องต้น
3. บริบทโรงเรียน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ผ่านการอบรมและฝึกฝนโดยตรง เช่น การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีในชั้นเรียน การจัดพื้นที่ปลอดภัยในรั้วโรงเรียน การนำโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตามหลักสูตร
4. บริบทชุมชน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง เช่น การดูแลสุขภาพกายและจิตของประชาชน การจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชน

สรุปสาระสำคัญ

ประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มประชากรเด็กมากขึ้น แต่ทว่ากลับมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่เป็นเหยื่อหรือตกอยู่ในความเสี่ยงของปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงทางเพศ การถูกทอดทิ้ง และการแสวงหาประโยชน์ โดยปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว และพฤติกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันมีการนำเสนอแนวทางการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็กทั้งในบริบทครอบครัว โรงเรียน และชุมชน แต่นอกเหนือไปจากการสนับสนุนให้บุคคลรอบตัวเห็นความสำคัญในการปกป้องคุ้มครองเด็กแล้ว ผู้เขียนได้ตระหนักถึงอีกบริบทหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งนั่นคือ ตัวเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถปกป้องและช่วยเหลือตนเองได้อย่างทันท่วงทีเมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความรุนแรง เด็กทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงด้วย

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงได้ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กจึงสามารถทำความเข้าใจทั้งตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้สามารถรับมือและจัดการกับปัญหาความรุนแรงได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับความรุนแรงด้วยการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กทุกคนมีความปลอดภัยในชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถเจริญเติบโตเป็นกำลังสำคัญขับเคลื่อนประเทศและสังคมโลกไปสู่เป้าหมายในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Ağırkan, M., & Ergene, T. (2022). What does the social and emotional learning interventions (SEL) tell us? A meta-analysis. *Revista de Psicodidáctica*, 27(2), 97-108.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2530380522000028>
- Appel, H. B., Walsh, E., Marsh, T. E., & Brown, C. (2023). Supporting students' mental health and social emotional learning through community engagement and collaboration. *Educational Research*, 65(3), 285-300. <https://doi.org/10.1080/00131881.2023.2209097>
- Center for the Protection of Children's Rights Foundation [CPCRF]. (2019). *Stop violence against children*. https://www.thaichildrights.org/wp-content/uploads/dlm_uploads/2020/11/AW_คู่มือป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก.pdf
- Chen, H., & Yu, Y. (2022). The impact of social-emotional learning: A meta-analysis in China. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1040522>
- Collaborative for Academic Social and Emotional Learning. (2023). *CASEL's framework: What are the core competence areas and where are they promoted?*
<https://casel.org/casel-sel-framework-11-2020/?view=true>
- Department of Children and Youth. (2016). *Protection and assistance for children at risk and those who are victims of abuse, neglect, exploitation, and violence*.
https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1645691655378-874443945.pdf
- Department of Juvenile Observation and Protection. (2022). *Annual judicial statistics, Thailand B.E. 2566*. <https://www.djop.go.th/storage/files/2/สถิติประจำปี/st-66%20-v2-2.pdf>
- Government of the Australian Capital Territory. (2025). *Social and emotional learning approaches*. <https://www.education.act.gov.au/support-for-our-students/positive-behaviour-mental-health-and-wellbeing-approaches-in-our-schools/social-and-emotional-learning-approaches>
- Ministry of Social Development and Human Security. (2024). *Social forecasting B.E.2567*.
<https://ebooks.m-society.go.th/ebooks/download/854>
- Mental Health America. (2022). *10 tips for teachers to practice social emotional learning in the classroom*. <https://www.mhanational.org/blog/10-tips-for-classroom-social-emotional-learning>
- Sodsri, S. (2018). The problem of family violence in Thai society. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 600-609. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/116657>
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2021). *UNICEF Thailand: Child protection B.E. 2565-2569*.
<https://www.unicef.org/thailand/media/9656/file/UNICEF%20Thailand%20Country%20Programme%20CP%20TH.pdf>

Wongupparaj, R., Wongupparaj, P., Khammanee, N., & La-orautthapong, P. (2024). The social and emotional learning of young children: In Thai context. *Thai Journal of Clinical Psychology*, 55(2), 52-64. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/tci-thaijclinicpsy/article/view/273701/183729>

World Health Organization. (2024). *Intersections between violence against children and violence against women: Global research priorities*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240089105>

.....